

mammadaba

Dzīvo Latvijas valsts mežos

Latgales mežu opera

"Latvijas valsts meži" un mammadaba gaida tevi ciemos!

SPRIEDZES FILMA

SAPŅU ĶĒRĀJS

VIŅŠ NOTVER TO,
PAR KO MĒS BAIDĀMIES DOMĀT

PRODUCENTS: LATVIJAS VALSTS MEŽI REŽISORS: MAMMADABA GALVENAJĀ LOMĀ: BRIEDIS LĪKRAGS
LOMĀS: VISI BRIEŽI SKAŅU INŽENIERIS: NAKTS ŠALTIS GAISMU OPERATORS: PILNMĒNESS TĒRPU MĀKSLINIECĒ: MAMMADABA

KATRU DIENU BEZ MAKSAS LATVIJAS VALSTS MEŽOS

mammadaba

LATVIJAS VALSTS MEŽI

WWW.MAMMADABA.LV

DABAS
STEREO

Kad pošamies ceļojumā uz novadu, kurā nav ne radu, ne draugu, ir satraukums – kā būs, vai neapmaldīšos, vai atradīšu naktsmājas, vai būs interesanti? Met bailes pie malas un brauc uz Latgali – te cilvēki ir viesmīlīgi un ainavas tik plašas!

Pusceļā starp Rīgu un vietu, kur Vidzeme pārtop Latgalē, netālu no Aiviekstes atrodas ļoti mājīgs LVM atpūtas un tūrisma centrs “Ezernieki”, šeit vari apmesties uz vairākām dienām un ceļot uz visām pusēm: uz Lubāna mitrāju, uz Rēzekni, Ludzu, Kārsavu, uz mazapdzīvoto pierobežas zonu, kur atrodas izcili dabas objekti. Piemēram, Zilupes pagastā atrodas tauriņu pētnieku svētvieta – Grebļa kalns, kur konstatētas vairāk nekā 1850 tauriņu sugas. Pie Numernes vaļņa skatu torņa ir Latvijā vienīgie zvaigžņu vērošanas zvīņņi – tās vēlēšanās, kas iedomātas, krītot zvaigznei, piepildās. Tikai – cik ilgi ar atgāztu galvu stāvēsi?

Pārdesmit kilometrus no “Ezerniekiem” dzīvo AS “Latvijas valsts meži” (LVM) vecākais vides eksperts Uģis Bergmanis. Laimīgs tas, kuru viņš paņēmis līdzī uz vilku piegaidošanu! Jā, rudenī ir ne tikai īpaši skaistas mežu ainavas, bet arī izcilas dabas operas: bauro staltbrīeži, gaudo vilki, sten aļņi, sisina sienāži un sasauca migrējošie putņi. Tikmēr Upītes pagastā savus slavenos dečus (deķus) no dažādiem augiem un lietotiem materiāliem auž tekstilmāksliniece Annele Slišāne. Viņa stāsta, ka ie-aust segās jeb dečos var arī kokus. Bet Īdeņā, vienīgajā iekšzemes zvejniekiemā, dzīvo Anna un Jānis Macāni – saimnieki gatavo izcilas zivju maltītes un vada aizraujošas ekskursijas pa Teirumnīku purva taku.

Vai esi aizdomājies, cik nozīmīgi mūsu valsts vēsturē ir Latvijas meži? Pirms 100 gadiem tika izveidota neatkarīgās Latvijas valsts mežu apsaimniekošanas sistēma, tika pārņemti cara un baronu meži, tie kalpoja jaundibinātās valsts atjaunošanai. Kad Otrā pasaules kara laikā Latvija tika okupēta, bija cilvēki, kuri devās dzīvot mežā un kopā ar sabiedrotajiem gatavojās atkarot valsts neatkarību. Stompaku purvā notika ievērojama kauja – mūsdienās uz šo grūti pieejamo vietu, kur novietots piemiņas akmens, ved īpaši izveidotas laipas.

Dodies baudīt rudeni dabā!

Noderīgi:

Idejas atpūtai dabā atrodamas arī tīmeklī:
www.mammadaba.lv/objekti/aktivitates

Čivini: @mammadaba

Mežu simtgade

Pērn svinējām Latvijas simtgadi, tomēr Latvijas valsts pārvaldes veidošana tā īsti sākās 1919. gadā. Latvijas valsts mežu apsaimniekošanas sistēmas izveide bijusi trausmaina. Turpinājās Pirmais pasaules karš, nupat nodibināta Latvijas Republika, tiek likvidētas visas muižu privilēģijas, un baronu īpašumus, arī mežus, pārņēma valsts. Pirms tam meži piederēja tikai Krievijas caram jeb kronim un vācu muižniekiem, tādēļ visi likumi – arī tie, kas attiecās uz mežiem – bija rakstīti krievu un vācu valodā. Nu šos likumus vajadzēja rakstīt no jauna, jo bija jāveido jauna mežu apsaimniekošanas sistēma.

1919. gada februārī tika nodibināts Mežu departaments, kas pārņēma muižu un kroņa mežus. Tā vadībā stājās Pēterburgā mācīti latviešu mežkopji, kas līdz šim savā zemē nevarēja strādāt profesijā, un tieši viņi izveidoja tik spēcīgu mežu apsaimniekošanas sistēmu un piesaistīja nozarei tik patriotiskus darbiniekus, ka pat padomju vara to nespēja sagraut.

“Brīnišķīgs dzīvs organisms, tautu materiālās labklājības pamats, varens faktors dabas saimniecībā, īsta daiļuma paraugs, svētuma pirmavots, spirdzinātājs un mierinātājs grūtos brīžos, ideālās valsts un augstāko tikumu atspulgs, Visvarenā gudrības un slavas izteicējs – tas ir mežs!” – Latvijas valsts mežu sistēmas pamatlicējs Krišs Melderis grāmatā “Meža vakari”.

Ja neļaujaties emocijām, tad raugoties uz Latvijas mežiem caur simtgades prizmu, jāatzīst, ka jaunā valsts tika uzbūvēta, gan tiešā, gan pārnestā nozīmē pateicoties valsts mežiem Latvijā: 80 % jaunbūvēto ēku tolaik bija no koka, apkurei izmantoja tikai malku, ik gadu nokurinot apmēram 3,3 miljonu m³ malkas. Latvijā darbojās papīrrūpnīcas un sērkociņu fabrikas, kā arī zāģētavas, tās lielāko daļu produkcijas eksportēja. Pēc kara kokmateriāliem bija augsta vērtība, jo izpostīta bija visa Eiropa. Tolaik uz Angliju izveda aptuveni 60 % Latvijas kokmateriālu, pārējie nonāca Beļģijā, Francijā, Holandē un Vācijā.

Par velti kokmateriālus piešķīra publisko tiltu, ceļu un Mežu departamenta ēku būvēšanai. Lai atgūtos no revolūcijas un kara postījumiem, viens no valsts pabalsta veidiem bija kokmateriālu izsniegšana ēku atjaunošanai, bet pēc agrārās reformās – jaunsaimniecību ēku būvniecībai. Kokmateriālus cilvēkiem deva gan par brīvu, gan lētāk – par taksācijas vērtību. Agrārās reformas laikā daudzas valsts mežu zemes sadalīja jaunsaimniekiem.

Mūsdienās Latvija ierindojas mežiem bagātāko Eiropas valstu topa augšgalā, un līdzekļi, kas iegūti, apsaimniekojot Latvijas valsts mežus, ik gadu tiek ieguldīti valsts attīstībā. Valsts mežu apsaimniekotājs LVM atbalsta Latvijas vadošos sportistus un māksliniekus, ziedo valstiski nozīmīgām iniciatīvām. Valsts budžetā savas pastāvēšanas gados LVM ir iemaksājusi jau vairāk nekā vienu miljardu eiro. Latvijas valsts mežos cilvēki var brīvi ogot un sēņot, ceļotājiem ierīkotas bezmaksas atpūtas vietas ar skaistām ainavām. Grūti iedomāties, ka laiki, kad latviešiem ieeja baronu un kroņa mežos bija liegta, bija tik nesen. Cik labi, ka pasaule mainās!

Noderīgi!

Izzini Latvijas mežu vēsturi Mežu muzejā LVM Jaunmoku pilī!
Te izveidota plašākā un modernākā ekspozīcija gan par dabu, gan mežinieku ikdienu.

Purva drāma

Stompaku purvs

Vijakas novads

Rīga – 250 km

Valmiera – 150 km

Daugavpils – 184 km

Televīzijā nesēn varējām vērot latviešu daudzsēriju filmu "Sarkanais mežs", kas vēstīja par nacionālajiem partizāniem, britu specdienestiem un čekistiem – kaislībām, kas ap 1949. gadu norisinājās Latvijas mežos. Ne mazāk spraīgi notikumi risinājās arī Ziemeļlatgalē – 1944. gada decembrī Stompaku purvā tika izveidota liela partizānu apmetne, kur, Pētera Supes iedvesmoti, pulcējās Latgales cilvēki, kuri nešaubīgi ticēja: tūlīt nāks angļu un amerikāņu sabiedrotie, kas palīdzēs tikt galā ar krievu okupantiem, un Latvija atkal būs brīva valsts. Stompaku purvā uzturējās aptuveni 350 cilvēku – te bija 18 dzīvojamie bunkuri, 3 zirgu novietnes, baznīcas un saimniecības bunkurs, kurā bija ierīkota pat maizes ceptuve.

Skaudra bija realitāte: sabiedrotie talkā nenāca, krievu specdienesti atklāja apmetni un 1945. gada 2.-3. martā Stompaku purvā norisinājās latviešu nacionālo partizānu cīņa pret padomju okupācijas režīma bruņotajiem formējumiem. Nacionālo partizānu rindās krita 28 vīri, čekistu – 32 karavīri. Pārējie partizāni turpināja slēpties apkārtnes mežos, līdz arī viņus atrada un sodīja.

Padomju laikā par Stompaku kaujām liecināja vien piemineklis kritušajiem komunistiem, taču kopš 2011. gada cīņu vietā ir balts krusts un piemiņas akmens, kurā iekalti visu kritušo partizānu vārdi. Pērn LVM izveidotā taka, kas ved uz partizānu apmetni, piedzīvojusi uzlabojumus: purvainākajās vietās izbūvētas laipas 319 metru kopgarumā, lai ikviens šo kauju vietu Stompaku purvā varētu apmeklēt sausam kājām neatkarīgi no laikapstākļiem.

Norādes uz Latvijas nacionālo partizānu nometnes vietu, kas pēc Otrā Pasaules kara bija ierīkota Stompaku purva austrumu daļas salās, atrodas ceļa Balvi–Vijaka malā. Iegriežoties mežā, nokļūsiēt labiekārtotā stāvlaukumā ar informatīvu stendu, no kura ved taka uz partizānu mītnes vietu.

Noderīgi:

Netālu no Vijakas un Stompaku purva takas atrodas Eglavas mežniecības muzejs (www.emmuzejs.lv). Te var iepazīt kādreizējos mežnieku darba rīkus un uzzināt, kāda bija mežsarga ikdiena pagājušajā gadsimtā. Muzejam par mežsaimniecības tradīciju daudzīnāšanu pasniegta kultūras zīme "Latviskais mantojums".

Skaisto skatu

kolekcionāriem

A Grebļa kalns

Pasienes pagasts, Zilupes novads

Grebļa kalns ir ledāju veidots oss jeb valnis vai paugurota grēda, kas, tulkojot no zviedru valodas, nozīmē "kalna mugura, kalnu virkne" – kartē izskatās, ka starp Pintu un Šešku ezeru kāds velns uzbēris šauru un stāvu dambi. Šaurās osu grēdas galos atrodas Meikšānu un Kausa pilskalni. Grebļa kalns ir 5,4 kilometrus gara un līdz 30 metrus augsta osu grēda, kalna nogāzes ir stāvas, virsotne no 1 līdz 7 metrus plata, bet pamatne – no 50 līdz 150 metrus plata.

Šis, vistālākajā Latvijas malā – Zilupes novadā esošais oss ir visu tauriņu mednieku svētceļojuma gala mērķis. Te novērotas aptuveni 1850 dienas un nakts tauriņu sugu. Latvijas slavenākais tauriņu pētnieks Aleksandrs Šulcs mazos lidonišus te pētīja kopš pagājušā gadsimta 60. gadiem, viņa dēls Ivars šo darbu turpina. Lielākā daļa sugu gan ir parastam dabas draugam grūti atšķiramie nakts sīktauriņi, bet saulainā vasaras dienā Grebļa kalnā cilvēkus aplidos vismaz desmit sugu dienas tauriņu.

Uzmanību:

Izdrukājiet līdzi karti, jo interneta pārklājuma te nav. Pāris dienas pirms ceļojuma piesakiet pierobežas caurlaidi un ņemiet līdzi pasi. Uz Pasienes-Šķaunes ceļa būs norāde uz Grebļa kalnu, gala mērķi iekārtota atpūtas vieta ar lapeni.

B Kovšezers *Istras pagasts, Ludzas novads*

Pa ceļam uz Grebļa kalnu aicinām apskatīt Kovšezeru, kas, tulkojot no krievu un līvu valodas nozīmē “kauss”. Kovšezers tik tiešām ir kā mazs, apaļš kausiņš – to aplicinājis kosmonauts Vladimirs Solovjovs, kurš padomju laikā te bieži atpūties un pratis savu iemīloto ezeriņu ieraudzīt pat no kosmosa. Pie Kovšežera ierīkotas četras atpūtas vietas ar galdiem, soliņiem lapenēm, ugunsкура vietām un laipām.

C Numernes valnis *Salnavas pagasts, Kārsavas novads*

Starp Kārsavu un Tilžu atrodas vēl viena dabas pērle ar izcilām ainavām – 25 kilometrus garais Numernes valnis jeb oss. Tā ir viena no nedaudzajām vietām Latvijā, kur sausieņu priežu mežos aug reti un aizsargājami augi: meža silpurenis, Ruiša pūķgalve, smiltāju esparsete, zāļlapu smiltenīte. Vaļņa pakājē ir kaļķainas augsnes, kas tīkamas visgreznākajai Latvijas orhidejai – dzeltenajai dzegužkurpītei. 2013. gadā iepretī apaļajam Kugru ezeram uzcelts 20 metrus augsts skatu tornis, kur sajūsmā aizrauties elpai. Skatu tornim abās pusēs izvietoti savdabīgi zvaigžņu vērošanas zvīņņi, kas labi noder odu barošanai.

D Vides instalācija “Uguns” *Salnavas pagasts, Kārsavas novads*

Blakus takai, kas ved uz Numernes skatu torni, atrodas populārā vides instalācija “Uguns”, kas, gaidot Latvijas simtgadi, tika atklāta jau 2017. gada vasarā. Tēlnieks Didzis Jaunzems no koka brusām izveidojis deviņas plūdlīniju liesmas, katrā var iesēsties, un veidojas maģiskais satīcīgu sarunu un meditācijas aplis. 2019. gadā tās kopija tika izrādīta mākslas festivālā “Ansī Ainavas” (*Annecy Paysages*) Francijā.

Rudenīgie dabas

koncerti

Uģis Bergmanis,

AS "Latvijas valsts meži" vecākais vides eksperts

Uģis Bergmanis dzīvo Aiviekstes tuvumā un rudens vakarus visbiežāk pavada mežā, klausoties staltbriežus, aļņus un vilkus. Īsta eiforija vilku piegaidotājam iestājas, kad izrādās – ir izdevies nostāties vilku bara epicentrā un no vienas puses atsaucas māte, no otras – bērni un vēl no citas – skan dobjais tēviņa kauciens.

Meža opera

Rudenī briežu bours iet vaļā pilnā sparā, un kopš augusta var dzirdēt arī aļņu stenēšanu. Kamēr vēl nav bijušas salnas, sisina sienāži. Lielākā daļa putnu jau aizlidojuši, tikai krēslā īsu brīdi svilpj zvirbuļapogī. Iekļiedzas sīļi, ūjina meža pūces, bet no vakariņām labības rugainēs uz purva ezeriem gāginot lido zosis. Kad putni iesēžas ezerā, ilgi iet ņīgu ņegu, klusums iestājas vien tad, kad vietas sadalītas. Ik pa laikam pēkšņēdams aizlido kāds mercs jeb meža pīle. Ruberņiem tā saucamais rudens riests sākas vēlā oktobrī un novembrī – kad bijis pirmais pliksals. Tur, kur ir putnu migrācijas ceļi, naktī dzirdami spārnu švīksti, sarkanrīklišu cirkstieni un rieksrožu brēcieni.

Gaudo uz lidmašīnu

Reiz viesos pieteicās jaunie biologi, viņi vēlējās ierakstīt vilku balsis. Es biju pamanījis, ka vakaros, ap deviņiem, pāri manai medību vietai lido lidmašīna un jaunie vilki vienmēr uz to sāk gaudot. Tā nu studentus aizvedu uz pļavu un, kad dzirdēju, ka laineris tuvojas, teicu: “Veči, ieslēdziet savu aparatūru!” Pēc minūtes viss sākās – pārsimts metrus no mums vilki sāka gaudot pilnā balsī. Citā reizē, kad pie manis atbrauca plēsēju pētnieks Jānis Ozoliņš ar kolēģiem, es uzgaudoju – nekas nenotika. Aizgājām kilometru tālāk, uzgaudoju un vilki atsaucās no vietas, kur bijām stāvējuši pirms tam. Tātad, mēs bijām pārāk tuvu un vilki nolēma neatsaukties, viņi taču gadsimtiem ilgi medīti, tāpēc ļoti uzmanīgi. Man stāstīja, ka reiz vienā plēsēju pētnieku konferencē Baltkrievijā uz vilku piegaudošanu esot izsaukts operdziedātājs no Itālijas. Pirmajā vakarā vilki viņam atsaukušies, bet citus vakarus šis varējis gaudot, cik uziet, neviens viņam vairs neatsaucās. Gan jau pirmajā vakarā vecais vilks aizgāja palūkot, kas tur tā gaudo viņa teritorijā. Saoda cilvēkus un viss – vilku klanu divreiz nevar apmānīt.

Kāpēc vilki gaudo?

Tās ir vilku sarunas. Viņi gaudo visu gadu, bet ir posmi, kad tas notiek biežāk: vasaras nogalē un agrā rudenī. Līdz oktobra vidum ir vilku dziesmu maksimums, tad jaunie iet kā dulli, viņi reaģē uz visu: gan lidmašīnas troksni, gan vilcienu svilpieniem, gan cilvēka uzgaudošanu. Tas tāpēc, ka jaunie vilki vienmēr ir pusbadā, rudenī paši jau sāk staigāt apkārt, meklē ābolus un ogas un gaida vecākus ar medījumu. Vecie vairs nejaudā pienest barību, bet tad, kad tuvojas, uzsauc, lai zinātu, kur ir bērni. Tāpēc šie reaģē, jo vakariņas visdrīzāk tiks pirmajam: “Dod man! Dod man!” Vēlāk tie paši iemācīsies medīt un kļūs uzmanīgāki. Janvārī un februārī vilki atsāks gaudot, jo tad būs riests un tēviņi sauks mammas.

Briežu bours – kā lāča rēciens

Staltbriežiem ir varena balss un skaidrās rudens salnu pilnmēness naktīs rēcieni un ragu būkšķēšana dzirdama tālu. Interesanti, ka lielajam alnim bours ir nieka stenēšana. Ir tādi zvēri, kas vienmēr mazliet “pados” balsi: gan izbiedēts stirnu buks ieriesies, gan lapsa ievēkšķēsies. Jenotsuņi barības meklējumos dodas pa pāriem un visu laiku klusiņām saskvilpjas, lai paliktu tuvumā. Visi meža iemītnieki sarunājas, bet tie skaļākie ir vilki un staltbrieži.

Civilizācijas

Lubāna ezers

Madonas novads

Rīga – 197 km
Valmiera – 156 km
Daugavpils – 117 km

Ja pirms 12 000 gadu ik pavasari uz Latvijas teritoriju nelēkšotu izsalkušu ziemeļbriežu bari, diez vai tolaik te parādītos pirmie cilvēki. Tolaik cilvēki dzīvoja kā gājputni – vēsajā laikā kopā ar ziemeļbriežiem atgriezās siltākās zemēs, vasarā devās līdz dzīvniekiem. Ziemeļbriežu medībās izmantotie krama rīki atrasti gan Daugavas krastos no Dvietes ietekas līdz Salaspilij, gan arī Lubāna ezera zemienē. Neticami, bet tieši te atradās divas dzintara apstrādes darbnīcas – Zvidzē un Nainiekstē. Tagad ezers ir ierobežots, un auglīgajā zemienē ganās daudz lopu, dabas liegumā “Lubāna mitrājs” ierīkots tūrisma informācijas centrs, LVM aprūpē Tīrumnieku purva taku, un apkārtnes mežos ir ierīkotas atpūtas vietas, kur sēņotājiem, ogotājiem un pastaigu mīļotājiem apsēsties, atpūtināt kājas un atgūt spēkus. Uz Lubāna mitrāju dodas gan makšķernieki, gan putnu vērotāji, gan ūdens prieku cienītāji.

šūpulis

Teirumnīku (Tīrumnieku) purva taka

Apajais purva ezeriņš un kilometru garā purva taka bauda milzīgu tūristu interesi! Tīrumnieku taka ved cauri purvam, taču to iespējams izstaigāt sausām kājām – ceļš izklāts ar koka laipām, lai pastaigu padarītu patīkamu arī īpaši nesagatavotam apmeklētājam. Tīrumnieku purva ezera krastā, uz kuru ved laipu taka, izveidota neliela atpūtas vieta ar skatu laukumam. Liela šīs purva takas pievienotā vērtība ir Macānu pāris – Jānis vilku no meža izrunās un pacienās ar Lubānā zvejotām zivīm, bet Anna ir pieredzējusi vides gīde, kas prot atklāt sauli rasenes lapiņā, ziedošas dzērvenes daili un purva miglu burvību, kā arī perfekti pārzina apkārtnes vēsturi līdz pat akmens laikmetam.

2019. gadā paplašināts piebraucamais ceļš uz purva laipām, tas nostiprināts ar granti, izveidots stāvlaukums, lai arī autobusi varētu ērti apgriezties, bet ceļotāji, izgājuši taku, nojumē aicināti ieturēties un izmantot labierīcības.

Noderīgi!

Ekskursiju piesaki laikus – gīde Anna Macāne, tālrunis 28301143

Vecā priede un Priedes ceļš

Starp Varakļāniem un Nagļiem, no Maltas upes līdz pat Lubāna ezeram plešas vairāk nekā 5000 hektārus liels meža masīvs, kuru sauc par Varakļānu mežu. Rudeņos cilvēki dodas dzērvenēs uz Garanču un Sūļagola purviem. Cauri mežam aizlokās vecais Atspukas ceļš. Bet nu jau vairākus gadu desmitus to sauc par Priedes ceļu. Nosaukumu tas ir ieguvis no mežu masīva dzižākā un vecākā koka – Lielās Priedes, kas aug Atspukas puses mežmalā. Priedes apkārtmērs krūšu augstumā ir 3,56 metri, diametrs – 1,12 metri, vecums – apmēram 300 gadu. Pāris kilometru no Lielās Priedes Nagļu virzienā, Priedes ceļa malā, valsts mežu 307. kvartālā, ir uzkalniņš, saukts par Soda sēdējumu. Dzimtbūšanas laikos muižnieki to izmantojuši kā soda vietu – ieslēguši uz vairākām dienām dzimtcilvēkus. Lielā Priede ir vienīgais dzīvais liecinieks tā laika ļaužu mocībām. Vietējie iedzīvotāji priedi dažreiz izpušķo, tagad te uzlikts bišu aulis cerībā, ka stumbrā dzīvojošās bites pārcelsies uz to.

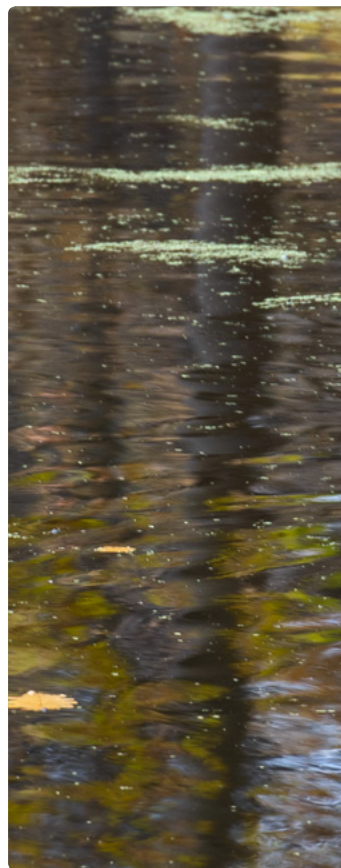
Prom no pilsētas

Netālu no Aiviekstes upes, kas šķir Vidzemi no Latgales, otrpus Pļaviņu–Lubānas lielceļam, meža ielokā pie Salas ezeriņa pirms 11 gadiem LVM izveidoja atpūtas bāzi “Ezernieki”. Plašs nams ar divām zālēm un pirtiņu pagrabstāvā, divas mazākas ēkas viesiem, plaša lauce un sporta laukumi – 3,6 hektāru platībā te bieži notiek dažādas nometnes, sporta sacensības un kāzas. Ezerā var mācīties makšķerēt, braukt ar SUP dēli, laivām un ūdens velosipēdu. Tuvējā mežā ierīkotas pastaigu un velobraucēju takas. Šī ir īstā vieta, kur rīkot seminārus prom no pilsētas dunas vai svinēt svētkus tad, kad laukā jau drēgns. “Ezerniekos” var uzņemt un izguldīt līdz pat 90 viesiem, bet sporta spēles var plānot vairākiem simtiem aktīvās atpūtas cienītāju, kas ar mieru nakšņot teltīs.

Ceļotājiem tā ir ērta apmešanās vieta – no “Ezerniekiem” var nokļūt uz Lubānas mitrāju, vērot putnus, ķert zivis un apbrīnot Latvijas lielāko ezeru. Netālu atrodas Teiču un Krustkalnu rezervāti, Lubānas pilsēta ar plašu piedāvājumu tūristiem, kā arī slavenā operdziedātāja Jāņa Zābera mājas “Meirāni” un pulkveža Oskara Kalpaka dzimtās “Liepsalas”. Ne reizi vien pieredzēts, ka ceļotāji rezervē mitekli vienai naktij, bet paliek te nedēļu un pēcāk atgriežas ik gadu. Draugu kāzās saskatās nākamais pāris un atgriežas “Ezerniekos” kā jaunlaulātie, lai paši grieztu savu pirmo valsī.

Viesi no Holandes

Dabas tūristi no ārzemēm ir bieži viesi “Ezerniekos” – piemēram, Ārends un Manda no Holandes te uzturas jau ceturto reizi. Viņi teju pusgadsimtu apceļo Eiropu un vēro putnus, tāpēc labi zina, kas ir labs un kas – ne tik ļoti. “Ezerniekos jūtamies droši, vienlaikus neesam burzmas ielenkumā, varam izbaudīt klusumu, dabas tuvumu un brīvību,” atzīst ceļotāji. Ārends un Manda ceļo ar savu auto un telti, tāpēc jo īpaši novērtē apmešanās iespējas “Ezerniekos”: “Te nav iežogota teritorija, kur katrai automašīnai vai trailerim iedalīta vieta citam pie cita, turklāt jebkurā laikā varam izmantot dušu, izmazgāt veļu. Personāls ir ļoti laipns un atsaucīgs.”

No 12 gadu vecuma Ārends ir aizrautīgs putnu vērotājs un ar savu hobiju “aplipinājis” arī sievu, un nu jau 44 gadus abi ceļo kopā. “Ezernieki” atrodas unikālā vietā – tepat ir mežs, vakaros varam izbaudīt “safari”. Uz vienu pusi atrodas Teiču rezervāts, uz otru – Lubāns. Katru dienu varam aplūkot dažādas aizsargājamas teritorijas, bet vakaros ērti atgriezties savā apmešanās vietā,” priecājas Ārends. Vērojot putnus Spānijā, putnu vērošanas tornis jādala ar vismaz desmit citiem, toties Latvijā viņus neviens netraucē. “Mums ārkārtīgi patīk Latvijas daba, tās vienreizība, neskartās, saglabātās teritorijas. Holandē gandrīz nekā no tā vairs nav. Šeit ir patiesa brīvības sajūta, liela putnu, tauriņu un spāru daudzveidība,” papildina Manda.

“Ezerniekos” ik uz soļa redzami apliecinājumi, ka šī ir dabai un videi draudzīga vieta – “Zaļo atslēgu” sertifikāts, čurkstu ligzdas zem jumtu pārkarēm, putnu būru kolekcija kāpņu laukumīnā utt.

Noderīgi!

Latgales reģionā ir vairākas tūrisma mītnes ar nosaukumu “Ezernieki”. Tāpēc pievērsiet uzmanību tam, ka šie “Ezernieki” atrodas Lubānas novada Indrāņu pagastā, blakus Pļaviņu–Lubānas lielceļam.

Deķī ieauš

Annele Slišāne,

tekstilmāksliniece,
audēja, rokdarbniece, maizes cepēja

“Katrs deķis ir mana saruna ar tēti un meditācija par pasaules lietu kārtību,” pašu galveno Annele Slišāne pasaka intervijas beigās. Viņa ir slavenā novadpētnieka, folklorista un literāta Antona Slišāna meita. Pēc izglītības tēvs bija agronoms, pazina augu sugas, izprata dabas ritmu un mācīja to saviem bērniem. Daudzus gadus Antons strādāja Upītes bibliotēkā un īpaši gādāja, lai plauktos netrūktu grāmatu par dabu un vidi, kā arī nolika te stelles, lai bērni varētu mācīties aust. Nav brīnums, ka Annele kļuva par vizuālās mākslas skolotāju un nupat LMA pabeidza maģistrantūru tekstilmākslas nodaļā. “Man jau sen bija apmēram 150 ideju, no kā varētu aust,” viņa smaida.

Par labāko 2017. gada sniegumu vizuālajā mākslā Annele saņēma Latgāliešu kultūras gada balvu “Boņuks 2017”. Otrs “Boņuks 2018” Annelei piešķirts par tekstilmākslas un literatūras projektu *#100dečiLatvijai*. Balvu šoziem saņēma tuvinieki, jo tieši tajā laikā bija piedzimuši meitiņa Mare – nu senajām stellēm aug mantiniece.

2016. gada augustā Annele noauda pirmo deķi, kā Latgalē saka, no maģiskajām vībotnēm. Tad sekoja pelašķi, kārkli, zeltslotiņas, nātres, niedres, kļavu un liepu nobirušās lapas un daudzi citi augi. Bet ko ziemā – kad augi zem sniega? Deķos tika ieaustas sarullētas avižu un žurnālu lapas, izrakstīti flomāsteri, maizes iepakojuma maisiņi un tā – līdz pavasarim, kad atkal tapa audumi no dažādiem augiem. Lai sarūpētu Latvijai simtgadē dāvanu – simts dažādu materiālu deķu, vajadzēja vairāk nekā divus gadus. Sākumā Annele domāja, ka iztikš ar interneta plašumiem, kur ik nedēļu atrādīja jaunu deķi un stāstu par to. Kad iecere bija pusē, projekts jau bija kļuvis populārs, notika pirmās izstādes, publikācijas žurnālos, tikšanās ar skatītājiem un bija skaidrs – virtuālajā mākonī visu šo bagātību glabāt būtu neprāts. Tā radās ideja par grāmatu *#100dečiLatvijai*, kas tika īstenota pateicoties arī LVM atbalstam. 2018. gada septembrī tapa pēdējais, simtais deķis: maizes maisiņu aizdares Annele vāca piecus gadus, un šis audums ir kā savdabīgs aizlaiku sveiciens mūsu laikiem, jo maisiņu bleķīši aplocīti ap velku diegiem tieši tādā tehnikā, kā auda greznās arheoloģiskās villaines pirms tūkstoš gadiem.

Vai pirms gadiem simts, divsimts, tūkstoš mūsu priekšteči spētu iedomāties, kādu mantu lērumu lietojam un bezbēdīgi izmetam? Agrāk katrs pavediens sievietēm bija pašām jāsavērpi un tikai tad viņas tika pie aušanas. Tāpēc audumi tika lietoti līdz pēdējam, beigās no lupatām jeb kokariem auda kokaru deķus. Vilnas audumus saplucināja plučos, tos atkal savērpa un auda vienkāršus deķus, ar ko izklāt ragavas un kamanas. Tagad? Modes industrija un iepakojuma ražošana pasauli pamazām pārvērs milzīgā atkritumu kalnā un dražu jūrā. Īstai Latgales meitai Annelei tas nav pa prātam, bet, ja vēlies pasaulē izmaiņas, sāc ar sevi!

Vai senāk babas auda deķus no augiem?

Cik zināms, auda no ūdensaugiem: kalmēm, vilkvālēm, lielajiem doņiem, mazajiem donīšiem, upes meldriem, niedrēm. Senāk tādas segas lika uz grīdas, lai pasargātu nekrāsotās dēļu grīdas. Kad sāka apmest sienas un krāsot ar krīta krāsu, austus deķus lika pie sienas iepretim gultai. Atmiņā palicis mammas stāsts, kā kaimiņos viena tante audusi tā, ka šļakstējis vien. Droši vien tie bija lielle doņi.

Mūsmājas neko neizmeta, visu ieauda vai izmantoja līdz pēdējam, un laikam tas mans taupības gars pārmanots no priekštečiem. Mēs tik daudz mēslu atstājam aiz sevis! Bet daudz ko var izaust. Piemēram, videokasešu lenti – iznāk ļoti skaists audums un katrā rožceliņa posmā atblāzmo gaismiņa. No zilās auklas, ar ko zemnieki tin sienu ruļļus, iznāca deķis kā zila, glāsmaina jūra, tas daudziem skatītājiem ir mīļākais. No rīteņu rīepu kamerām tapa tāds dīvaini zīdains deķis. Bērniem ļoti patīk ideja, ka audos var likt rotaļlietas, saplīsušas austiņas, vai jaungada lampa virtenītes. Tāda lēruma savākšanai tīmeklī izsludināju akciju. Bet viena deķa noaušanai vajadzīgos putraimus maisīnus mūsu ģimene izēda pāris mēnešos: man ir pieci pusaugu dēli un vīrs. Mazā Mare tolaik vēl nebija dzimusi.

Vai deķi var ieaut mežu?

Koku lapas un zari ir brīnišķīgs materiāls, vissenākos paklājus pina vai auda no liepu lūkiem. Man gan neizdevās savākt vajadzīgo lūku daudzumu vienam audumam, taču pamazām krājas. Man ļoti patīk vītoli zari ar pūpoliņiem un kārklu mizas. Ošu lapas ir burvīgas, nemaz nezināju, ka dažādiem kokiem ir dažādu toņu lapas. Rudenīgās kļavu lapas ir lielisks materiāls. Egļu zariņi ātri nobirst, bet priežu zaru deķi ilgi ir koši zaļi un smaržīgi.

Mans lielais atklājums, cik daudz visa kā aušanai noderīga aug mežā, pamežā, piemežā. Man pie mājas ir pļava, kas nav arta simts gadus, tikai ganīta un pļauta. Madaras aug kupenām, bet to arī daudz vajag! Lielākā daļa segu no augiem noaušanas laukos, jo tos nevar vākt vairāk, kā vienā dienā var izaust. Jāsaprot, cik stipri kurš augs jāpiesit, piemēram, gārsa ar sistavu jāpiesit ļoti stingri, jo kad tā izžūst, augs teju izčākstē. Nedrīkst arī čammāties, lai audums uz ruļļa nesasmok: aši noaužu un gatavo deķi izgriežu no stellēm, tad nesu uz tumšiem bēniņiem žāvēties. Nereti nāk talcinieki: magoņu deķim mazputniņi izēda visas sēkliņas.

Pilnmēness laikā aužu deķus no maģiskiem un dziedinošiem augiem: vībotnēm, papardēm vai nātrēm. Kad kailām rokām liku audos dzeļošās nātres, jutos kā septiņu par gulbjiem noburto brāļu māsa. Arī senāk papardes lika gultā vai zem gultas, lai mazinātu āderu kaitīgo ietekmi.

Kuri deķi būtu vislietojamākie?

Man ļoti patīk lokanie un izturīgie bērzu un kārklu zariņi, kā arī kārklu miziņas. No tiem varētu aust labus deķus, ko likt uz grīdas un pie sienām, pie viena ātri varētu attīrīt aizaugušās pļavas.

Kā tu visu vari paspēt?

Man patika komentārs pie foto, kurā es absolvēju Latvijas Mākslas akadēmijas: “Apbrīnoju tavu mērķa tiecīgumu.” Jā, studēt tekstilmākslu bija mans sens sapnis, tikai nebija laika. Vai zināji, ka daudzbērnu mammām Dievs piešķir vienu stundu par velti klāt dienai? Pateicoties šai 25. stundai es visu varu paspēt. Un man prieks, ka pateicoties šim projektam, es Latvijas augus padarīju diženus. Un iedvesmoju cilvēkus citām acīm palūkoties uz lietām, ko parasti izmetam.

Aizdomājos par stellēm – nez, kurš koka darba rīks piedzīvo tik ilgu mūžu?

Koka mūžs, ja no tā pagatavotas labas stelles, ir ļoti ilgs. Manām Latgales trīzuļu stellēm ir vismaz simts gadi. Ar tām audušas vairāku paaudžu sievietes un tur, kur čaklās rokas pieskārušās miljoniem reižu, koks ir nogludināts spīdīgs. Senāk stelles bija katrā mājā un meita ņēma tās līdzi pūrā uz jaunajām mājām. Tur arī pagāja sievietes mūžs. Es visbiežāk aužu pa naktīm, kad visi pārējie guļ. Un runājos ar tēti.

Viņš ar tevi lepotos?

Esmu pārliecināta, ka jā.

AS "LATVIJAS VALSTS MEŽI" PAVEIKTAIS 20 GADOS

IZVEIDOTAS
VAIRĀK NEKĀ
363
ATPŪTAS VIETAS
VALSTS MEŽOS

240 MILJ. M³
KOKSNES PIEAUGUMS

294 TŪKST. HA
DABAS AIZSARDŽĪBA
NOTEIKTA
KĀ PRIORITĀTE

536 TŪKST. HA
IZKOPTAS JAUNAUDZES

7 TŪKST. KM
UZBŪVĒTI MEŽA CEĻI

201 TŪKST. HA
ATJAUNOTAS MEŽA
MELIORĀCIJAS SISTĒMAS

227 TŪKST. HA
ATJAUNOTI MEŽI

IZAUDZĒTI
656 MILJ.
MEŽA STĀDU

1.05 MLJRD. EUR
IEMAKSAS VALSTS UN
PAŠVALDĪBU BUDŽETOS

50 MILJ. EUR
ZIEDOJUMI
LABDARĪBAI,
SPORTAM,
IZGLĪTĪBAI
UN KULTŪRAI

3.3 MILJ. MWH
PIEGĀDĀTA ENERĢĒTISKĀ
ŠĶELDA UZŅĒMUMIEM

101 MILJ. M³
PIEGĀDĀTA APĀLKOKSNE
LATVIJAS TAUTSĀIMNIECĪBAI

100 000
SKOLĒNI UN SKOLOTĀJI
IESAISTĪTI DAŽĀDĀS MEŽA VIDES
IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS